

**Sporen van Quaco - Verslag van de bustour langs kasteel Rosendael en kasteel Cannenburch
Georganiseerd door Ineke Mok en Dineke Stam
16 april 2016**

In de vroege ochtend van 16 april verzamelt zich een bont gezelschap op Amsterdam Amstel. Dames en heren van verschillende achtergronden en leeftijden die allen gemeen hebben dat zij zich met passie bezighouden met het slavernijverleden van Nederland. Om 10:15 stipt vertrekt de bus, bestuurd door chauffeur Bassie, richting Rozendaal en vervolgens naar Vaassen. Het is een dag vol informatie, verhalen en persoonlijke inbreng, met als doel om de voetsporen na te lopen van een jongeman wiens verhaal bijna verloren was gegaan: Quaco.

Van slaaf in Suriname naar bediende in Nederland

Ineke Mok heeft gedurende een lange tijd onderzoek gedaan naar Quaco en heeft zijn verhaal in een stripverhaal weten te gieten om het zo toegankelijk te maken voor schoolklassen. De strip is getekend door Eric Heuvel, vermaard om zijn strips over de Tweede Wereldoorlog. Maar wie was Quaco en hoe is Ineke hem op het spoor gekomen en meer over hem te weten gekomen?

Tijdens het werk aan de tentoonstelling Kind aan de Ketting, las ze het beroemde boek van John Gabriel Stedman. Hij noemt Quaco: *“Ik was uitgenodigd om te komen dineren bij de heer Kennedy (...) Hij leende mij zijn negerjongen om mijn parasol te dragen zolang ik in de kolonie ben.”* Quaco is dan ongeveer 12 jaar. In de bus op weg naar Rozendaal schetst Ineke haar werkwijze. Hoe zij achter elk zinnetje een beeld tracht te schetsen van de situatie, vanuit de beleving van Quaco. Een blank plantersgezin zit bij elkaar in hun huis aan de Keizersstraat in Paramaribo in Suriname. De datum is 19 februari 1773 en de familie Kennedy ontvangt een legerkapitein als gast. Hij is naar Suriname gekomen met het doel om de Nederlandse overheerser te helpen om de Marrons te bestrijden. Zijn naam is Stedman. In die ruimte is ook Quaco aanwezig, een jonge jongen die zijn “masra” van koelte voorziet met een waaier. Van het ene op het andere moment moet hij mee op een gevaarlijke expeditie, uitgeleend aan een legerkapitein. De belevenissen staan beschreven in de strip. Aan het eind lees je daar dat Quaco door Stedman wordt gekocht en meegenomen naar Nederland. Wij gaan op weg naar het kasteel waar Quaco terecht kwam: Rosendael.

In de voetstappen van het verleden

Het verhaal van Quaco is bijzonder, maar niet geheel uniek. Ineke vertelt over een soortgelijk verhaal wanneer de bus langs kasteel Zypendaal rijdt. Dit kasteel is in 1764 gebouwd door de familie Brantsen. Deze familie krijgt, na huwelijken met dames uit de plantersfamilie De Vree, onder andere ook de Surinaamse plantage Vossenburg in handen. De huwelijken konden worden gesloten omdat twee zusters De Vree na het overlijden van hun ouders naar Arnhem verhuizen en daar huwen met twee broers uit de familie Brantsen. Een stel koopt het landgoed Zypendaal. De zusters nemen met hun verhuizing ook hun Surinaamse slavin mee, zij wordt in Arnhem gedoopt en Anna van Vossenburg genoemd en blijft in Arnhem wonen. Het is niet zeker of Anna kasteel Zypendaal heeft bezocht, maar door de vriendschap tussen de families Brantsen en Torck van Rosendael, zullen zij en Quaco zeker van elkaars bestaan geweten hebben.

Aangekomen in Rozendaal, bezoekt de groep eerst de kerk. In het oude doopboek is een zeer belangrijke gebeurtenis in Quaco's leven vastgelegd: zijn doop in 1785. Gedoopt zijn was voor velen een voorwaarde om vrijgelaten te worden. Quaco zelf was al vrij. Ineke vertelt in de kerk over haar

spuurwerk naar de levensgeschiedenis van Quaco. Zo kon zij de Gravin van Rosendael die Stedman in zijn dagboek omschreef, niet traceren. De reden hiervoor was dat Stedman zijn verhaal waarschijnlijk had aangedikt: de gravin bleek een lager geplaatste barones te zijn. Dat het onderzoek toch leidde tot de ontdekking van het doopboek waarin een tastbare herinnering aan Quaco te lezen is, maakt veel indruk op de groep. Velen blijven aandachtig lezen en foto's maken tot het tijd is om door te gaan. De groep legt dezelfde weg af als Quaco destijds moet hebben gelopen: van de kerk door een zijpoort naar kasteel Rosendael.

Kasteel Rosendael – Sporen van Quaco

Wie goed oplet, kan op kasteel Rosendael verschillende verwijzingen vinden van Nederlandse contacten met het buitenland. Jorien Jas, conservator van Stichting Geldersch Landschap & Kastelen, legt uit dat het kasteel ingrijpend is verbouwd door Petronella van Hoorn, weduwe uit de familie Trip, en Lubbert van Torck van Rosendael. Beiden hebben door familieconnecties banden met de VOC. De wandeling voert langs de prachtige schelpengalerij, die bedekt is met allerlei soorten schelpen uit het Caribisch gebied die destijds in Amsterdam te koop waren. Het kasteel ging over naar Asueer -Jan van Torck van Rosendael, hij werd de nieuwe 'eigenaar' van Quaco. Het kasteel is sterk veranderd sinds Quaco er woonde. De meeste inboedel is eind 20ste eeuw door legaten en aankopen in de ruimtes geplaatst, vele eeuwen na Quaco's tijd, Toch doet dit niet af aan de beleving. In de woorden van Ineke: 'Het is heel bijzonder om hier binnen te gaan en te weten dat Quaco hier ook is geweest.'

Plengoffer

Op weg naar het nabijgelegen kasteel Rosendael, staat de groep stil bij de speciaal voor deze gelegenheid geopende oude poort. Hier wordt door winti priesteres Nana Markelo, die ook met de groep is meegereisd, een emotioneel plengoffer gebracht voor Quaco en alle andere mensen die tegen hun wil tot slaaf zijn gemaakt. Het plengoffer staat voor ontwikkeling, harmonie, de geschiedenis en het bewustzijn van Nederland. Ook wordt de wens uitgesproken dat wetenschappers zich gesteund mogen voelen om de geschiedenis van slavernij verder te onderzoeken, zodat verhalen als dat verhaal van Quaco bekend wordt en niet verloren gaat. Het plengoffer werd als bijzonder ervaren. Na afloop werd gezegd dat het "misschien wel het belangrijkste moment van de dag was."

Kasteel Cannenburch – bedienden op doek

Kasteel Cannenburch herinnert in alles aan de rijke geschiedenis van de Nederlandse adel. De ontvangsthall is een geschilderde stamboom met portretten van de familie die het kasteel in bezit heeft gehad. Haar belangrijkste leden voor dit verhaal zijn Anne Margaretha van Renesse en haar man Frederick Johan van Isendoorn, die het kasteel tussen 1740 en 1750 hebben bewoond. Tussen al die grote schilderijen wijst Jorien de groep op een heel bijzonder werk: het portret van de moeder van Anne Margaretha van Renesse in vol ornaat, die een schaal met exotisch fruit krijgt aangereikt van haar zwarte bediende. De jongeman is gekleed in een prachtig livrei, hij heeft een kostbare parel in zijn rechter oor en ook zijn hoed en laarzen kunnen niet goedkoop zijn geweest. Maar schijn bedriegt: om zijn nek is een glanzende halsband te zien, die zijn status als onvrije bediende extra onderstreept. Het is volgens Jorien onbekend wie deze jongeman is. Zij suggereert dat hij als statusverhogende beeldvulling is toegevoegd aan het schilderij, een metafoor voor de rijkdom van de adellijke dame, maar hier is niet iedereen het mee eens. Ineke legt uit dat het afbeelden van deze zogenaamde 'zwarte pages' in heel Europa vaker voor kwam. Het is daarom aannemelijk dat deze persoon echt bestond.

Jorien leidt de groep verder naar de slaapkamer van Anne Margaretha van Renesse. Daar hangt een portret waarop zij zelf, net als haar moeder, is afgebeeld met een zwarte bediende. Het jongetje draagt ook een pareloorbel in zijn rechteroor en heeft een livrei aan met rode en blauwe strepen, de kleuren van het wapen van de familie Van Isendoorn. Hij reikt zijn meesteres bloemen op een dienblad aan. Net als de andere bediende draagt dit jongetje een halsband, ook weer een verwijzing naar zijn positie. Van hem is welbekend wie hij was. Jorien vertelt over het kasboek van Anne Margaretha, waarin melding wordt gemaakt van 'Le petit Housard', die *"het ongeluk heeft gehad om zwart te zijn geboren."* Voor hem zijn een hoed en laarzen, samen voor 19 gulden, en een mantel van vossenbont aangeschaft. De totale som moet flink zijn opgelopen.

Maar het uitbundig kleden van de geportretteerde bedienden gebeurde niet uit liefdadigheid. Zij waren een wandelend bewijs van de rijkdom, macht en luxe die hun eigenaars hadden verworven, en droegen dat met hun kleding uit. 'Het waren statussymbolen, net als de auto's en kleine hondjes van nu', zegt een dame uit de groep. Alle mooie spullen ten spijt, werd 'Le petit Housard' ziek en stierf hij in 1752. De dokterskosten en het overlijden zijn keurig in het kasboek opgenomen.

De laatste sporen van Quaco

Het verhaal van Quaco eindigt eveneens redelijk abrupt. In 1792 wordt hij weggestuurd van kasteel Rosendaal. De reden hiervoor is onduidelijk, maar Quaco's voormalige meester John Stedman is er erg boos over. Na lang speuren vindt Ineke een Willem Stedman, zoals Quaco na zijn doop heet, geboren op de kust van Guinee als VOC matroos. Er zijn nog geen verdere bronnen gevonden over hoe zijn leven verder is gelopen, maar de impact van het verhaal is vooralsnog groot. Noraly Beyer vertelt: 'Ik heb genoten van deze dag maar het is ook belangrijk dat deze geschiedenis verteld wordt. Op zo'n dag waar je het verhaal op de plek zelf kunt beleven, dringt het meer tot je door.' Ook door anderen werd deze dag als 'bijzonder leuk, boeiend en vooral leerzaam' ervaren. Zo wordt het verhaal over Quaco, ook dankzij de strip en het bijbehorende lesmateriaal, doorverteld.

Bijdragen vanuit de deelnemers

Tijdens de tour zijn er verschillende momenten geweest waarop mensen uit het publiek een bijdrage konden doen. Deze zijn hieronder terug te vinden.

Nazila Ahmadië -	Gedicht van Simon Vinkenoog
Carola Eijzenring -	Blaka Watra (gedicht) Als het glas scherft (dichtbundel)
Gustavo Janga -	Trumpet player (gedicht door Langston Hughes) Een gedicht van Bevon Miles n.a.v. 'Hoezo, Haarlem en Slavernij' Een gedicht van Gustavo zelf
Dorine Rustwijk -	16 april (lied)
Els Schellekens -	Over het lesmateriaal voor Sporen van Quaco
Rianne Walet -	Over het educatiewerk van Stichting Stil Verleden

Verdere informatie

> Het stripverhaal 'Quaco – leven in slavernij' kan worden besteld op www.quaco-stripverhaal.nl

> Tijdens de striptiendaagse van Haarlem is ook een expositie te zien rond het stripboek over Quaco: van 3 tot en met 19 juni in galerie 37PK, t.o het Frans Hals Museum. Kijk voor meer informatie op www.stripdagenhaarlem.nl

> 3.000 exemplaren van de strip zijn onderweg naar Suriname voor gebruik in het onderwijs!